

طبقه‌بندی نحوی - رده‌های افعال ترکی آذری هشجین (خلخال)

معراج نوعی هشجین*، دکتر هنگامه واعظی،

1395-10-15

چکیده پژوهش حاضر به طبقه‌بندی نحوی - رده‌های افعال ترکی آذری می‌پردازد. بخش نخست پژوهش به بررسی افعال ترکی آذری بر مبنای چارچوب ون و لین 2005 و کرافت 2012 می‌پردازد. هدف از چنین بررسی‌ای این است که بدانیم در زبان ترکی آذری چند طبقه‌ی فعل مشاهده می‌شود و اینکه هر یک از طبقه‌های اصلی از چند زیرگروه تشکیل شده است. مرور پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که در راستای طبقه‌بندی نحوی - معنایی، در زبان ترکی آذری پژوهشی انجام نشده است. از این رو بیکره‌ای متشکل از 145 مدخل فعلی از فرهنگ واژگانی بهزادی (آذری - فارسی) جمع‌آوری شده است. بررسی مدخل‌های فعلی در زبان ترکی آذری نشان می‌دهد که افعال در زبان ترکی آذری به دو گروه اصلی، ایستا و غیر ایستا تقسیم می‌گردد. در گروه اول، افعال ایستا به دو زیرگروه، افعال ایستا پایدار و ایستای گذرا طبقه‌بندی می‌شود. در گروه دوم افعال غیرایستا به چهار زیرگروه، افعال لحظه‌ای، پایا، کنشی و کنشی - پایا تقسیم می‌شود. افعال لحظه‌ای متشکل از افعال برگشت‌پذیر، برگشت‌ناپذیر و تکرارپذیر است. افعال کنشی و کنشی - پایا نیز به دو گروه مستقیم و غیرمستقیم در زبان ترکی آذری تقسیم می‌گردد؛ بنابراین طبقه‌بندی افعال ترکی آذری نشان می‌دهد علاوه بر اینکه طبقه‌بندی پنج‌گانه ون و لین را شامل می‌شود، هر یک از آن‌ها به زیر طبقه‌ای نیز تقسیم می‌گردند. بخش دوم پژوهش (رده‌ای) به بررسی و بازنمود مفاهیم مسیر و شیوه در فعل‌های حرکتی زبان ترکی آذری بر اساس نظریه تالمی (2000 الف و ب می‌پردازد) در این چارچوب نظری زبان‌ها به دو گروه فعل بنیاد و قمر بنیاد تقسیم می‌گردند. در گروه اول رویداد حرکت از طریق فعل و در گروه دوم از طریق قمر بازنمایی می‌شود. چنین بررسی دو هدف دارد اول یافتن پاسخ برای این پرسش که زبان ترکی آذری در کدام یک از این گروه‌ها قرار دارد. دوم، فرضیه‌ی فعل بنیاد بودن آن را به چالش می‌کشد. به همین منظور بیکره‌ی متشکل از 160 فعل حرکتی (اعم از ساده و مرکب) از فرهنگ لغت و صدای ضبط‌شده گویندگان تهیه شده است. بررسی شواهد زبان ترکی نشان می‌دهد که بسیاری از فعل‌ها حرکتی ترکی آذری، عناصر حرکتی از طریق خود فعل محقق می‌گردند و در دیگر افعال (به‌ویژه فعل‌های مرکب) نمود مسیر و شیوه از طریق وابسته فعلی در حاشیه آن صورت می‌گیرد؛ بنابراین در زبان ترکی آذری، ویژگی‌های هر دو گروه مشاهده می‌شود از این رو بر روی پیوستاری میان زبان‌های فعل بنیاد و قمر بنیاد قرار دارد.

کلمات کلیدی : کلیدواژه: زبان ترکی آذری، فعل‌های ایستا، فعل‌های غیر ایستا، مفاهیم معنایی، فعل حرکتی، فعل بنیاد و قمر بنیاد.

